

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **ΘΕΩΕ** **κ.λ.π. κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ**
(Προσφυγή υπ' αριθ. 64756/01)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

3 Φεβρουαρίου 2005

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.*

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Στρασβούργο, 03-02-2005

[υπογραφή :] / S. NIELSEN /

Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση **ΘΕΩΕ** **κ.λ.π. κατά της Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
συνεδριάζον σε τμήμα, στη σύνθεση του οποίου μετέχουν οι δικαστές :

Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ, *Πρόεδρος,*

Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗΣ,

F. TULKENS,

P. LORENZEN,

N. VAJIC,

S. BOTOUCHAROVA,

A. KOVLER,

διαδικασίας και της ελευθερίας θρησκείας (άρθρο 54 § 2 b του Κανονισμού) και να μη κάνει δεκτή την προσφυγή.

6. Με την από 10 Οκτωβρίου 2002 απόφαση, το Τμήμα έκανε δεκτή την αίτηση περί της διάρκειας της διαδικασίας. Απέρριψε δε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

7. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

8. Οι προσφεύγοντες ~~Ε~~Ε ~~Ε~~Ε ~~Ε~~Ε

είναι Έλληνες υπήκοοι, γεννήθηκαν αντιστοίχως το 1959, 1982 και 1979 και διαμένουν στην Κομοτηνή.

9. Στις 31 Μαΐου 1990, ο ~~Υ~~Ε ~~Ε~~Ε σύζυγος της πρώτης προσφεύγουσας και πατέρας των λοιπών δύο προσφευγόντων, κατέθεσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως της από 30 Μαρτίου 1990 αποφάσεως του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, περί ορισμού του μουφτή της Κομοτηνής. Υπεστήριξε ότι ο εν λόγω διορισμός ήταν παράνομος, διότι αντέβαινε προς το άρθρο 11 του από 1^{ης} Νοεμβρίου 1913 Συμφώνου Ειρήνης των Αθηνών και προς το άρθρο 6 του Νόμου 2345/1920 περί μουφτήδων των μουσουλμάνων οι οποίοι διαμένουν στην ελληνική επικράτεια και διαχείρισης της περιουσίας των μουσουλμανικών κοινοτήτων, τα οποία προέβλεπαν την εκλογή των μουφτήδων από τους εγγεγραμμένους στους εκλογικούς καταλόγους μουσουλμάνους πολίτες.

10. Η συζήτηση η οποία αρχικώς ορίσθηκε για τις 5 Μαρτίου 1991, ανεβλήθη κατ' επανάληψη.

11. Στις 24 Ιουλίου 1995, ο Sadik Amet Sadik απεβίωσε. Η συζήτηση ανεβλήθη τέσσερις φορές δυνάμει του άρθρου 31 § 2 του Διατάγματος 18/1989, επειδή ουδείς έχων νόμιμο προς τούτο συμφέρον ζήτησε να συνεχισθεί η διαδικασία. Στις 5 Μαΐου 1998, οι προσφεύγοντες, κληρονόμοι του αποβιώσαντος, δήλωσαν προφορικώς κατά τη συζήτηση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι επιθυμούσαν να συνεχισθεί η διαδικασία την οποία είχε εγείρει ο σύζυγος και πατέρας τους.

12. Στις 6 Οκτωβρίου 1998, το Τέταρτο Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας δέχθηκε να συνεχισθεί η διαδικασία από τους προσφεύγοντες. Περαιτέρω, επεσήμανε ότι η προσβαλλόμενη πράξη αφορούσε το διορισμό του μουφτή ο οποίος, κατά τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις, εθεωρείτο ανώτατος δημόσιος λειτουργός και διοικούσε ένα δημόσιο φορέα. Επομένως, έπρεπε η υπόθεση να εξετασθεί από το Τρίτο Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, αρμόδιο για τις υποθέσεις τις σχετικές προς το διορισμό και τη σταδιοδρομία των δημοσίων λειτουργών (απόφαση 3985/1998).

13. Στις 10 Ιουλίου 2000, το Τρίτο Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας απεφάσισε ότι δεν ηδύνατο να αποφανθεί επί της ουσίας της υποθέσεως, διότι έπρεπε η διαδικασία να κηρυχθεί καταργημένη. Έκρινε πράγματι ότι η αιτίαση περί μη σεβασμού του δικαιώματος συμμετοχής στην εκλογή του μουφτή συνδεόταν στενά με το πρόσωπο του ~~ΥΠΕΥΘ~~ ~~ΕΠΕΥΘ~~. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα συνεχίσεως της διαδικασίας δεν ήταν μεταβιβάσιμο στους κληρονόμους του. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κατέληξε ότι η σύζυγος και τα παιδιά του θα μπορούσαν, ως μουσουλμάνοι, να εγείρουν οι ίδιοι μια παρόμοια διαδικασία, αλλά ότι δεν νομιμοποιούνταν να συνεχίσουν τη διαδικασία την οποία είχε εγείρει ο σύζυγος και πατέρας τους (απόφαση 2339/2000).

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

14. Το άρθρο 31 §§ 1 και 2 του Διατάγματος 18/1989 ορίζει ότι 1.

Εάν εκείνος ο οποίος άσκησε το ένδικο μέσο απεβίωσε ή το νομικό πρόσωπο λύεται, πρέπει η διαδικασία να κηρυχθεί καταργημένη, εκτός αν, μέχρι της συζήτησεως, εκείνος ο οποίος έχει έννομο συμφέρον, ζητήσει να συνεχισθεί η διαδικασία, με δήλωση η οποία κατατίθεται στη Γραμματεία του δικαστηρίου ή προφορικώς κατά τη συζήτηση. 2. Στην περίπτωση κατά την οποία δεν ζητείται η συνέχιση της διαδικασίας, υπό τις προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου, η συζήτηση αναβάλλεται αυτεπαγγέλτως για επαρκές χρονικό διάστημα, αφού εκτιμηθεί η φύση της υποθέσεως.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ

I. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

15. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία διήρκεσε δέκα έτη περίπου. Επικαλούνται παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής σχετικά :

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια (...) εντός ευλόγου προθεσμίας από (...) δικαστήριο, το οποίο (...) θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

A. Περίοδος η οποία πρέπει να ληφθεί υπ' όψη

16. Η Κυβέρνηση φρονεί ότι όσον αφορά τους τρεις προσφεύγοντες, η εξέταση της υποθέσεως από το Συμβούλιο της Επικρατείας άρχισε στις 5 Μαΐου 1998, όταν οι προσφεύγοντες δήλωσαν ότι επιθυμούσαν να συνεχίσουν τη διαδικασία την οποία είχε εγείρει ο ~~ΥΠΕΠΕ~~ και έληξε στις 10 Ιουλίου 2000. Το προηγούμενο της 5^{ης} Μαΐου 1998 χρονικό διάστημα

δεν πρέπει να ληφθεί υπ' όψη διότι μέχρι του θανάτου του Sadik Amet Sadik, η διαδικασία διεξαγόταν αποκλειστικώς από τον τελευταίο και όχι από τους προσφεύγοντες. Η επίμαχη διαδικασία διήρκεσε επομένως δύο έτη και δύο μήνες περίπου.

17. Οι προσφεύγοντες προτείνουν στο Δικαστήριο να λάβει υπ' όψη τη διαδικασία στο σύνολό της.

18. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η σχετική νομολογία του, όσον αφορά την παρέμβαση τρίτων σε διαδικασίες επί υποθέσεως αστικής φύσεως, προβαίνει στην εξής διαφοροποίηση : όταν ο προσφεύγων παρεμβαίνει για λογαριασμό του στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, το χρονικό διάστημα που πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη, αρχίζει από της ημερομηνίας αυτής, ενώ, όταν ο προσφεύγων συμμετέχει ως κληρονόμος, δύναται να παραπονείται για ολόκληρη τη διάρκεια της διαδικασίας (βλ., *Pandolfelli και Palumbo κατά της Ιταλίας*, απόφαση από 27 Φεβρουαρίου 1992, série A, n° 231-B, σελ. 16, § 2, *X κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 31 Μαρτίου 1992, série A n° 234-C, σελ. 89, § 26, *Aldo Tripodi κατά της Ιταλίας*, n° 45078/98, από 12 Οκτωβρίου 2000, *Antonio Ruocco κατά της Ιταλίας*, n° 34881/97, απόφαση της Επιτροπής από 27 Οκτωβρίου 1998, μη δημοσιευθείσα).

19. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι στην παρούσα υπόθεση οι προσφεύγοντες παρενέβησαν το 1998 στη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ως κληρονόμοι του ~~ΥΠΕΠΕ~~ Πράγ ματι, όταν ζήτησαν τη συνέχιση της διαδικασίας η οποία είχε εγερθεί από το σύζυγο και πατέρα τους, το Συμβούλιο της Επικρατείας συμφώνησε αρχικώς ότι είχαν κάποιο έννομο συμφέρον, κάτι το οποίο επιβεβαίωσε εξ άλλου με την υπ' αριθ. 3985/1998 απόφασή του. Η μετέπειτα κατάργηση της διαδικασίας με την απόφαση 2339/2000 του Συμβουλίου της Επικρατείας, επειδή η αιτίαση περί μη σεβασμού του δικαιώματος συμμετοχής στην εκλογή του μουφτή συνδεόταν στενά με το πρόσωπο του ~~ΥΠΕΠΕ~~ δεν δύναται να αφαιρέσει από τους προσφεύγοντες την ιδιότητα των «κληρονόμων», αφού

αυτοί είχαν καθ' όλη της διάρκειας της διαδικασίας αυτής την πεποίθηση ότι είχαν το δικαίωμα να τη συνεχίσουν.

20. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπ' όψη, άρχισε στις 31 Μαΐου 1990 και έληξε στις 10 Ιουλίου 2000, με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που κήρυξε τη διαδικασία καταργημένη. Διήρκεσε επομένως δέκα έτη και ένα μήνα για ένα και μοναδικό βαθμό δικαιοδοσίας.

B. Εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της διαδικασίας

21. Το Δικαστήριο υπομιμνήσκει ότι πρέπει ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας να εκτιμάται ειδικότερα υπό το φως της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και της ευθύνης και συμπεριφοράς των αρμοδίων αρχών, ως και των συνεπειών της διαφοράς για τον ενδιαφερόμενο (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά της Γαλλίας* [GC], n° 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

22. Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη εκδικάσει υποθέσεις παρόμοιες με την παρούσα υπόθεση και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως (βλ., προσφάτως, *Μανιός κατά της Ελλάδος*, n° 70626/01, από 11 Μαρτίου 2004).

23. Αφού μελέτησε όλα τα στοιχεία τα οποία του υπεβλήθησαν, το Δικαστήριο φρονεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κάποιο περιστατικό ή επιχείρημα το οποίο θα του επέτρεπε να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην προκειμένη περίπτωση. Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική νομολογία του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην παρούσα υπόθεση η διάρκεια της επίμαχης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην περί «ευλόγου προθεσμίας» επιταγή.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

24. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

25. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν αίτημα περί δικαίας ικανοποίησεως μετά από την απόφαση περί του παραδεκτού αν και, στην επιστολή η οποία εστάλη στο δικηγόρο τους στις 15 Οκτωβρίου 2000, το Δικαστήριο επέστησε την προσοχή τους στο άρθρο 60 του Κανονισμού του, το οποίο ορίζει ότι πρέπει κάθε αίτημα περί δικαίας ικανοποίησεως βάσει του άρθρου 41 της Συμβάσεως να εκτίθεται στις έγγραφες παρατηρήσεις επί της ουσίας. Πράγματι, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο δικηγόρος των προσφευγόντων περιορίστηκε να δηλώσει, στις από 23 Ιανουαρίου 2003 συμπληρωματικές παρατηρήσεις του, ότι οι προσφεύγοντες ήταν έτοιμοι να προβούν σε φιλικό διακανονισμό στην περίπτωση κατά την οποία η Κυβέρνηση θα κατέβαλλε 100.000 ευρώ στον καθένα για ηθική βλάβη.

26. Επομένως, αφού δεν υπήρξε απάντηση εντός των προθεσμιών τις οποίες όριζε στη συνοδευτική της αποφάσεως περί του παραδεκτού επιστολή, το Δικαστήριο φρονεί ότι δεν συντρέχει λόγος επιδικάσεως ποσού ως δικαίας ικανοποίησεως (*Willekens κατά του Βελγίου*, n° 50859/99, § 27, από 24 Απριλίου 2003, και *Biozokat A.E. κατά της Ελλάδος*, n° 61582/00, § 34, από 9 Οκτωβρίου 2003).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

Κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 3 Φεβρουαρίου 2005 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

/ Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ /

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ